

21.5.2021

EOAK/4428/2020

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

POLIISIN MENETTELY BLACK LIVES MATTER -MIELENOSOITUKSESSA

1 ASIA

Eduskunnan oikeusasiamiehen tutkittavaksi tuli 17 kantelua Helsingin poliisilaitoksen menettelystä Senaatintorilla 3.6.2020 järjestetyn Black Lives Matter –mielenosoituksen yhteydessä. Lisäksi Poliisihallitus siirsi oikeusasiamiehelle kolme poliisihallinnon sisäiseen eettiseen kanaavaan tehtyä nimetöntä ilmoitusta, jotka otin omana aloitteena tutkittavakseni eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla. Kanteluissa ja em. ilmoituksissa esitetyn arvostelun voi tiivistää seuraavasti.

1. Kanteluissa on arvosteltu sitä, että virkapukuiset poliisimiehet, joiden nimenomaisena virkatehtävänä oli ollut valvoa kyseistä mielenosoitusta, olivat kantelijoiden mukaan osallistuneet mielenosoitukseen pitämällä mielenosoituskylttiä ja myös paikan päältä annetuissa haastatteluissa ilmaisseet tukensa kyseiselle mielenosoitukselle. Tätä on arvosteltu erityisesti poliisilta vaadittavan puolueettomuuden ja myös ylipäättään asianmukaisen viranhoidon näkökulmasta.
2. Poliisia on arvosteltu myös, että poliisi salli yli 3 000 ihmisen koontumisen vastoin Etelä-Suomen aluehallintoviraston tartuntatautilain nojalla määrittämiä rajoituksia - erityisesti sallitun henkilömäärän (500) ylitystä, eikä turvavälejäkään ollut noudatettu. Muutamit kantelijat katsoivat myös, ettei poliisin toiminta ole tältäkin osin ole ollut tasapuolista, kun esimerkiksi eduskuntatalon edessä 8.5.2020 pidettyyn 12 hengen mielenosoitukseen oli puututtu voimakkein.

Oikeusasiamiehestä annetun lain 3 §:n 2 momentin mukaan oikeusasiamies ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Tässä tapauksessa olen katsonut, että kantelut ovat antaneet aihetta selvittää nimenomaan edellä mainittuja kysymyksiä poliisin toiminnasta.

2 SELVITYS

Asiassa antoivat selvityksensä Helsingin poliisilaitoksen ylikomisario A sekä vanhemmat konstaapelit B ja C.

Lausunnon antoivat ylikomisario A, Helsingin poliisilaitos, Poliisihallitus ja sen poliisitoimintayksikkö sekä sisäministeriö.

Käytettävissäni on ollut määräaikaisen erikoissyyttäjän D:n 1.7.2020 tekemät kolme päätöstä olla toimittamatta esitutkintaa (20/817, 20/821 ja 20/822), jotka koskivat vanhempien konstaapelien B:n ja C:n ja ylikomisario A:n menettelyä Black Lives matter -mielenosoituksessa. Lisäksi olen tutustunut määräaikainen erikoissyyttäjä D:n 8.6.2020 tekemiin päätöksiin (20/716-718) olla toimittamatta esitutkintaa poliisin menettelystä 8.5.2020 eduskuntatalon portailla pidetyn mielenosoituksen yhteydessä.

2.1 Tapahtumatiedot selvitysten mukaan

Poliisi on selvittänyt tapahtumista muun muassa seuraavaa.

Black Lives Matter -mielenosoitus (BLM-mielenosoitus) järjestettiin 3.6.2020 Helsingissä Senaatintorilla. Mielenosoituksesta oli asianmukaisesti ilmoitettu Helsingin poliisilaitokselle 1.6.2020. Mielenosoituksen järjestäjä oli poliisin tietojen mukaan täysivaltainen henkilö ja kelpoinen toimimaan yleisen kokouksen järjestäjänä. Hänelle oli annettu ohjausta mielenosoituksen järjestämisestä ja samalla hänelle oli annettu tieto Etelä-Suomen aluehallintoviraston kokoontumisrajoituksia koskevasta päätöksestä.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto oli 19.5.2020 antamallaan päätöksellä ESAVI/14582/2020 rajoittanut kokoontumislain mukaista oikeutta kieltämällä tartuntatautilain 58 §:n 1 momentin nojalla toimialueensa kuntien alueella kaikki sisä- ja ulkotiloissa järjestettävät yleisötilaisuudet ja yleiset kokoukset, joihin osallistuu yli 50 henkilöä. Määräyksen mukaan sisätiloissa ja alueellisesti rajatuissa ulkotiloissa voitiin kuitenkin järjestää yleisötilaisuuksia ja yleisiä kokouksia, joihin osallistuu yli 50 henkilöä, mutta enintään 500 henkilöä, edellyttäen että yleisötilaisuus tai yleinen kokous toteutetaan noudattaen opetus- ja kulttuuriministeriön ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen 14.5.2020 antamaa ohjeita. Määräys oli voimassa ajalla 1.6.2020 - 30.6.2020.

Mielenosoituksen järjestäjän antaman ilmoituksen nojalla paikalle odotettiin saapuvan noin 50-100 henkilöä, mutta järjestäjä oli alkuun epävarma, tuleeko kokoontumiseen edes 50 henkilöä. Saadun selvityksen mukaan poliisi seurasi kokoontumista koskevaa viestittelyä sosiaalisessa mediassa ja teki uhka-arvioita tapahtumaan liittyen. Tapahtumassa ei itsessään ollut havaittavissa merkittäviä riskejä ja sen odotettiin sujuvan asiallisesti. Tapahtuman luonteen johdosta seurattiin erityisesti sitä, oliko syntymässä vastaliikehdintää esim. mielenosoituksen muodossa. Tällaisesta ei tullut poliisille ilmoitusta eikä tiedustelukaan osoittanut, että olisi odotettavissa ilmoittamattomia väen kokoontumisia. Poliisi varautui kuitenkin tavanomaiseen tapaan yksittäisten henkilöiden tai pienempien ryhmien mahdollisesti aiheuttamiin häiriöihin. Isoa vastamielenosoitusta tai muutenkaan isoa kokoontumisen yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavaa tapahtumaa varten ei ollut tarpeen varata resursseja.

Mielenosoituksen ollessa käynnistymässä 3.6.2020 havaittiin Tuomiokirkon portaille kokoontuneen tiiviisti varsin paljon väkeä. Ei ollut selvää eikä selvitettävissä, olivatko kaikki ihmiset portailla liittymässä

kokoontumiseen. Kokoontumisen alettua järjestäjä kuulutti ihmisiä siirtymään laajemmalle alueelle ja ihmiset hajaantuivatkin harvaksi muodostelmaksi Senaatintorille.

Poliisi tarkkaili mielenosoitusalueita RPAS-laitteilla (droneilla). Ylhäältä käsin on mahdollisuus tehdä havaintoja mm. väen kokoontumisesta ja sen tiiviystä merkittävästi paremmin kuin katutasosta katsoen. Poliisin havaintojen mukaan tilanne vaikutti jonkin aikaa kohtuullisen hyvältä. Paikalle saapui kuitenkin koko ajan lisää väkeä. Tämän estäminen ei ollut järjestäjälle ensinnäkään millään tavoin mahdollista eikä se olisi ollut myöskään tarkoituksenmukaista. Senaatintorin väkimäärän rajoittaminen katuja sulkemalla olisi johtanut huomattavaan väentungokseen lähikaduilla. Senaatintori oli ainoa riittävän suuri alue, missä kokoontuva väki saattoi hajaantua mahdollisimman etäälle toisistaan.

Selvityksessä todetaan, että paikalle saapuneet osallistujat eivät voineet tietää, paljonko kokoontumiseen oli jo kerääntynyt ihmisiä. Ei ollut myöskään mahdollisuutta ilmoittaa lähestyville ihmisille, että Senaatintorilla oli jo suurin sallittu määrä väkeä ja että heidän tulisi jäädä ahtaille kaduille tai lähteä pois paikalta. Vaikka tämä olisikin ollut mahdollista, olisi se poliisin mukaan varsin todennäköisesti aiheuttanut väentungoksen lisäksi turhautumista ja tilanne olisi muodostunut yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta erittäin haasteelliseksi. Järjestäjällä ei olisi ollut tällaisen tilanteen hoitamiseen tosiasiallisia mahdollisuuksia ja poliisillekin se olisi muodostunut vaativaksi tehtäväksi.

Kokouksen aikana ilmeni, että osallistujat tiivistyivät uudestaan kokouslavan läheisyyteen ja että ihmisten välillä ei kaikilta osin ollut riittävää turvaväliä eikä niitä käytännössä voitu pitää. Poliisi ilmoitti tuolloin järjestäjälle, että paikalla on arviolta selvästi enemmän kuin 500 ihmistä ja että päätöksen lisäehtojen etäisyyksistä ei voitu pitää kiinni riittävällä tavalla. Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan paikalla oli enimmillään yli 3 000 henkeä.

Järjestäjän tarkoituksena oli ollut pitää kokous klo 17.00-21.00, mutta hän esitti poliisille sen lyhentämistä. Poliisin näkemyksen mukaan tämä ei ollut riittävää ja poliisi kehotti järjestäjää päättämään kokouksen pikimmiten, mitä kehotusta järjestäjä noudattikin. Kokous päättyi kello 18.00 aikoihin ja merkittävin osa kokouksen yleisöstä poistui paikalta.

Järjestäjän päätettyä mielenosoituksen merkittävä määrä siihen osallistuneista henkilöistä poistui paikalta osan kuitenkin jäädessä Senaatintorille. Jonkin ajan kuluttua torilta lähti liikkeelle kulkue Aleksanterinkatua pitkin. Ihmiset olivat järjestäytyneet kulkueeseen useiden metrien välisin etäisyyksin ja riittävin turvavälein, mistä johtuen kulkueesta muodostui huomattavan pitkä ja harva. Kulkueen hajanaisuuden ja pituuden vuoksi osallistujamäärä oli vaikeasti arvioitavissa, mutta poliisilaitoksen käsityksen mukaan väkeä oli vähemmän kuin 500 henkeä.

2.2 Ylikomisario A:n selvitys

Ylikomisario A totesi toimineensa kyseiseen kokoontumiseen liittyvän

tilanneorganisaation johtajana ja tehneensä kokoontumista koskevat linjaukset.

Hän katsoi selvityksensä yhteenvedossa, että tapahtuman hoitamisessa on menetelty lain ja sen hengen sekä muun ohjeistuksen mukaisesti ja että hän oli tehnyt päätöksensä harkintavaltansa puitteissa. Lakia on tulkittu perusoikeuslähtöisesti, kuten edellytetään. Kokoontumisesta oli tehty lainmukainen ilmoitus ja kokoontumisen järjestäjä oli toiminut lain ja poliisilta saamiensa ohjeitten ja kehotusten mukaisesti. Kukaan ei ollut voinut etukäteen tietää, paljonko paikalle tulee väkeä; tämä on selvinnyt ja voinut selvitä vasta kokouksen alettua. Muut toimenpiteet kuin kokouksen päättäminen eivät ole olleet riittäviä kokoontumisen saattamiseksi aluehallintoviraston päätöksen mukaiseksi, mutta tämän on voinut todeta vasta kohtuullisen ajan kuluttua kokouksen alkamisesta. Nimenomaan järjestäjän on ensisijaisesti päätettävä kokous, jos siihen on aihetta ja niin hän on kohtuullisessa ajassa tehnyt saatuaan poliisilta siihen kehotuksen. Poliisin tarve päättää kokous omalla päätöksellään on kokoontumislakia ajatellen toissijainen, eikä siihen ole ollut tarvetta, koska järjestäjä oli niin tehnyt. Voimakeinojen käyttö kokouksen lopettamiseen aikaisessa vaiheessa olisi ollut täysin vastoin poliisilain yleisiä periaatteita.

2.3 Vanhempi konstaapeli B:n ja vanhempi konstaapeli C:n selvitykset

Vanhemmat konstaapelit B ja C työskentelevät poliisilaitoksen ennalta estävässä toiminnossa vastuualueenaan eri kieli- ja kulttuuritausten ihmisten kanssa tehtävä yhteistyö. Vanhempi konstaapeli C kertoi, että hän toimi mielenosoituksen yhteydessä neuvottelijana yhdessä vanhempi konstaapeli B:n kanssa. Tilaisuuden tarkoituksena oli rasismien ja poliisiväkivallan vastustaminen ja vanhempi konstaapeli C:n mukaan nämä arvot ovat vahvasti poliisin eettisiä arvoja. Hän katsoi, että niitä hänen tulee omassa työssään eri kieli- ja kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa korostuneesti tukea.

Lisäksi hän kertoi seuraavaa.

”Ennen mielenosoituksen virallista alkua pyrin aktiivisesti lähestymään ja aloittamaan neuvottelut tilaisuuden turvallisesta kulusta mielenosoituksen järjestäjän kanssa. Samalla pyrin vuorovaikutuksiin paikalle tulleiden mielenosoittajien kanssa tarkoitukseni poliisin ennalta estävän strategian mukainen luottamuksen rakentaminen ja koheesion lisääminen. Työssäni eri kieli- ja kulttuuritausten ihmisten kanssa olen havainnut, että luottamuksen rakentamisen täytyy olla jatkuvaa ja se vaatii usein poliisille konventionaalisista työmuodoista poikkeamista. Yhtenä tällaisena hyväksi havaittuna muotona on ollut suostuminen samaan valokuvaan eri kieli- ja kulttuuritaustaisen ihmisen kanssa.

Ennen varsinaisen mielenosoituksen alkua erittäin suuri määrä minulle ennestään työni kautta tuttuja sekä myös tuntemattomia ihmisiä lähestyi minua pyytäen päästä yhteisiin kuviin suomalaisen poliisin kanssa. Katsoin, että suostumalla kuviin lisäisin paikalla olleiden ihmisten luottamusta suomalaiseen poliisiin ja ehkäisisin ennalta vastakkain asettelun mielenosoittajien sekä poliisin kesken. Paikalla olleet, minua

samaan kuvaan pyytäneet sekä muut, joiden kanssa keskustelin, kertoivat, että tilaisuuden tarkoituksena oli rasismien, sekä poliisiväkivallan vastustaminen. Mielestäni nämä arvot ovat vahvasti poliisin eettisiä arvoja ja katson, että niitä minun tulee omassa työssäni eri kieli- ja kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa korostuneesti tukea.

Valokuvaaminen ajoittui ennen ilmoitetun mielenosoituksen alkua, ihmisten vielä kokoontuessa mielenosoituspaikalle sekä mielenosoituksen virallisen päättymisen jälkeen, ihmisten poistuessa paikalta. Virallisen mielenosoituksen aikana keskityimme neuvottelemaan tilaisuuden järjestäjän kanssa tilanne ja yleisjohtajan antamien linjauksien mukaisesti. Neuvottelut järjestäjän kanssa sujui mielestäni erittäin hyvin ja saavutimme yhteisymmärryksen hyvin yleisjohtajan antamien määräysten noudattamisesta.

Paikalla ollessani minulta tai vanhempi konstaapeli B:ltä ei kysytty haastatteluja, eikä tilanneorganisaation ollessa toiminnassa sellainen kuulu neuvottelijan tehtäviin, vaan haastattelupyynnöt ohjataan organisaation osoittamalle henkilölle. Lehdissä olleen haastattelun annoin mielenosoituksen päättymisen jälkeen seuraavana päivänä Ennalta estävän toiminnon johtaja E:n pyynnöstä.”

Esimerkiksi Ilta-Sanomissa 4.6.2020 julkaistussa uutisessa todettiin vanhempi konstaapeli C:n kertoneen seuraavaa (<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006529567.html>):

- Meillä on tällainen neuvottelijan rooli aina näissä mielenosoituksissa. Otetaan yhteys järjestäjään ja varmistetaan hänen kanssaan, että mielenosoitus sujuu hyvin ja kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla.
- Vanhempi konstaapeli C kertoo, ettei mielenosoittajien ja poliisin välillä ollut tapahtumien taustoista huolimatta jännitteitä, vaan tapahtuma sujui rauhallisesti ja poliisia arvostettiin.
- Oli ilo havaita, että ihmiset olivat huomanneet eron näiden kahden maan välillä. Oltiin hyvillä mielin ja kannustavia. Haluan välittää kiitokset kaikille osallistujille tästä arvostuksesta. Tuntui tosi hyvältä näin virkamiehellekin.
- Se meni oikein mukavasti. Järjestäjän kanssa oli helppo neuvotella ja poliisin rajoituksista pidettiin hyvin kiinni. Ainoa oli se, että agenda sai niin monet ihmiset liikkeelle, että jouduttiin sitten yhdessä järjestäjän kanssa muistuttamaan ihmisiä koronaviruksen aiheuttamista rajoitteista.
- Vanhempi konstaapeli C sanoo omasta ja koko ennalta estävän toiminnan puolesta seisovansa tapahtuman viestin takana. Pyritään siihen, että koko ammattikunta seisoo tällaisen takana. Kaikki rasismi ja poliisiväkivalta tuomitaan täysin.

Vanhempi konstaapeli B kertoi selvityksessään tapahtumista mielenosoituksen yhteydessä samoin kuin vanhempi konstaapeli C.

2.4 Päätökset olla aloittamatta esitutkintaa

Kun poliisin toiminnasta tehtiin tutkintapyyntö epäillyistä rikoksista, asia siirtyi esitutkintalain 2 luvun 4 §:n mukaisesti syyttäjän arvioitavaksi.

Määräaikainen erikoissyyttäjä D hankki asiassa selvitystä ja katsoi sen perusteella, että asiassa ei ollut syytä epäillä ilmiannettujen poliisimiesten (ylikomisario A, vanhempi konstaapeli B, vanhempi konstaapeli C) syyllistyneen rikokseen. Näin ollen esitutkintaa ei aloitettu.

Tilanneorganisaation johtajana toimineen ylikomisario A:n osalta määräaikainen erikoissyyttäjä D perusteli päätöstään seuraavasti.

”Selvityksen perusteella pidän uskottavana, että mielenosoitukseen osallistuvien henkilöiden suuri lukumäärä tuli poliisille ja tapahtuman järjestäjälle yllätyksenä. Tilanne oli haastava ja katson, seuraavilla perusteilla, että poliisin valitseva toimintalinja oli paras mahdollinen.

- Poliisi oli ennen kokoontumista ja kokoontumisen aikana pyrkinyt varmistumaan siitä, että kokoontuminen järjestetään Aluehallintoviraston tartuntatautilain 58 §:n nojalla antaman määräyksen mukaisesti.

- Kun oli selvää, ettei Aluehallintoviraston määräystä voida noudattaa, poliisi määräsi tilaisuuden päättymään.

- Kokoontumisen järjestäjä noudatti poliisin määräystä tilaisuuden päättymisestä ja suuri osa yleisöstä lähti poistumaan paikalta.

Tässä tilanteessa voimakeinojen käyttäminen kokouksen hajoittamiseksi olisi ollut poliisilain yleisten säännösten vastaista.

Mielenosoituksen jälkeen muodostunut kulkue:

Mielenosoitus ja mielenosoituksen jälkeen muodostunut kulkue olivat erillisiä kokoontumisia. Hyväksyn ylikomisario A:n näkemyksen siitä, että vallitsevassa tilanteessa kulkueen hajoittaminen voimakeinoin olisi johtanut kohtuuttomaan lopputulokseen. Poliisilla oli siten poliisilain 1 luvun 9 §:n nojalla oikeus luopua mahdollisista toimenpiteistä kulkueen hajoittamiseksi.”

Kantelijoidenkin arvosteleman vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettelyn kantaa mielenosoituskylttiä osalta määräaikainen erikoissyyttäjä D totesi, että

”Poliisin virkatehtävänä mielenosoituksessa oli valvoa kokoontumisrajoituksia sekä yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Mielenosoituksessa poseeraaminen Black lives matter -kyltin kanssa ei kuulu poliisin virkatehtäviin. Toisaalta kyse oli yksittäisestä poseeruksesta, jonka ydinviestinä oli poliisiväkivallan vastustaminen. Yllä olevat seikat huomioiden valokuvattavaksi suostuminen kyltin kanssa oli poliisimiesten harvintavallassa.”

2.5 Helsingin poliisilaitoksen lausunto

BLM-mielenosoituksesta oli ilmoitettu Helsingin poliisilaitokselle kokoontumislain 7 §:n mukaisesti ja poliisilaitoksella oli ryhdytty toimenpiteisiin, joilla turvataan kokoontumisvapauden käyttäminen. Poliisilaitoksen käsityksen mukaan toimenpiteet ovat olleet mielenosoituksesta

tehdyn ilmoituksen sekä asiasta muutoin hankittujen ja saatavilla olleiden tietojen perusteella riittäviä.

Poliisilla ei ole toimivaltaa kieltää yleisen kokouksen järjestämistä. Se, että kokoontumisoikeutta on aluehallintoviraston päätöksellä rajoitettu, ei anna poliisille lisää toimivaltuuksia. Poliisilaitos on pyrkinyt lain edellyttämällä tavalla edistämään kokoontumisvapauden käyttämistä antamalla mielenosoituksen järjestäjälle tarpeellisiksi katsomiaan ohjeita ja neuvoja, tuoden niissä esille Etelä-Suomen aluehallintoviraston päätöksen sisältämät rajoitukset ja vaikutukset kokoontumiseen.

Poliisilaitos katsoo, että BLM-mielenosoitusta turvattaessa ja sitä päätettäessä on menetelty lainmukaisesti ja muutoinkin oikein. Mielenosoituksen sallittiin alkaa ja sen järjestäjälle annettiin mahdollisuus ohjata osallistujat menettelemään aluehallintoviraston päätöksen mukaisella tavalla. Tämän osoittauduttua riittämättömäksi, järjestäjä päätti mielenosoituksen poliisin ohjeiden ja kehotusten mukaisesti.

Mielenosoituksen jälkeen liikkeelle lähteneestä kulkueesta poliisilaitos totesi, että vaikka yleiseksi kokoukseksi katsottava kulkue olikin järjestetty ilmoittamatta siitä poliisille ja vaikka siihen mahdollisesti osallistui yli 500 henkilöä (tosin poliisilaitoksen käsityksen mukaan osallistujia oli alle 500), ei sen keskeyttäminen tai päättäminen ollut tarpeellista, eikä siihen olisi ollut myöskään lain mukaisia perusteita. Kulkueesta ei aiheutunut välitöntä vaaraa ihmisten turvallisuudelle, omaisuudelle tai ympäristölle eikä kulkueessa mukana olleiden ihmisten havaittu toimivan miltään osin lainvastaisesti.

Vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettelystä poliisilaitos totesi, että poliisin tulee mielenosoituksissa osoittaa kunnioitusta perusoikeuksille ennen muuta turvaamalla perustuslaissa kaikille annetun sanan- ja kokoontumisvapauden käyttämisen mahdollisimman täysimääräisesti. Myös tuen ilmaiseminen mielenosoituksen tavoitteelle saattaa joissakin tilanteissa ilmentää perusoikeuksien kunnioittamista.

Poliisilaitoksen mukaan julkaistu kuva ja sen yhteydessä oleva haastattelu osoittavat tukea rasismien ja väkivallan vastaisille arvoille. Tästä ei voi eikä pidä tehdä päätelmiä siitä, mitä mieltä vanhempi konstaapeli B, vanhempi konstaapeli C tai Helsingin poliisilaitos ovat BLM-liikkeestä.

Poliisilain edellyttämän puolueettomuuden vaatimuksen valossa vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettely vaikuttaa ongelmalliselta. Mielenosoituksen esittäminen jostakin mielenosoittajaryhmästä tai heidän tavoitteensa kannattaminen voidaan kovin helposti nähdä toisen ajatussuunnan vastustamisena ja se voi olla omiaan hämärtämään käsitystä siitä, missä roolissa poliisi on läsnä yleisessä kokouksessa. Näin vaikuttaa tapahtuneen tässä tapauksessa. Eryteisesti tilanteessa, jossa järjestetään samanaikaisesti eri suuntaan pyrkiviä mielenosoituksia, poliisin tulee toimia korostuneen puolueettomasti ja välttää tarkoin sanomasta tai menettelemästä muutenkaan tavalla, joka olisi edes kuviteltavissa johonkin mielenosoittajaryhmiin kohdistuvaksi kannatukseksi tai vastustukseksi. Tässä tapauksessa valokuvista kieltäytyminen olisi saatettu tulkita ilmaisevan sopimattomana pidettävää

suhtautumista mielenosoitukseen sekä sen aiheeseen, mutta poliisilaitoksen mukaan lienee kuitenkin mahdollista, että kohtelias ja perusteltu kieltäytyminen mielenosoituskyltin kantamisesta olisi ymmärretty hyvin.

Poliisilaitos katsoo vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettelystä välittyvän viestin olevan sinänsä oikea ja hyväksyttävä. Kaikenlainen eriarvoinen kohtelu ja väkivalta on pyrittävä kitkemään yhteiskunnastamme. Tästäkin huolimatta, virkapuvuissaan ja virkatehtävissään esiintyvien poliisimiesten tulisi pidättäytyä ottamasta kantaa mielenosoituksen aiheeseen riippumatta siitä, kuinka erinomaisena ja kannatettavana se voidaan nähdä. Vain sillä tavoin poliisi onnistuu vahvistamaan asemaansa asiallisena ja puolueettomana viranomaisena, joka pyrkii turvaamaan perusoikeuksien mahdollisimman täysimääräisen ja tasa-veroisen käytön kaikille ihmisryhmille.

Poliisin toimintaa ohjaavat periaatteet sekä poliisin hallinnosta annetun lain käyttäytymisvelvoite jättävät poliisimiehelle melko laajan harkintavallan siitä, miten kussakin yksittäistapauksessa tulisi toimia. Ottaen huomioon vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettelyn tarkoitus, olosuhteet, mielenosoituksen aihe sekä asia kokonaisuudessaan poliisilaitos katsoi, ettei heidän menettelyssään ole havaittavissa moitittavaa virheellisyttä.

2.6 Poliisihallituksen poliisitoimintayksikön lausunto

Poliisitoimintayksikkö totesi lausuntonsa yhteenvedossa muun muassa, että Black Lives Matter -kokouksen järjestäjän velvollisuutena oli huolehtia siitä, että kokous voitiin järjestää turvallisesti ja kokoontumislain mukaisesti. Järjestäjän tuli huomioida aluehallintoviraston päätökset ja niiden rajoitukset kokouksen järjestämiselle. Poliisin tehtävänä on turvata kokoontumisvapauden käyttäminen. Poliisin tulee myös valvoa, että järjestäjä ja puheenjohtaja täyttävät kokoontumislain mukaiset velvollisuutensa, sekä ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi yleisessä kokouksessa ja yleisötilaisuudessa. Black Lives Matter -kokous oli järjestetty kokoontumislain mukaisesti. Järjestäjä toimi yhteistoiminnassa poliisin kanssa ja poliisi antoi järjestäjälle ohjeita kokouksen järjestämiseksi. Terveysturvallisuutta koskevien rajoitusten (osallistujamäärä sekä osallistujien etäisyydet) vaarantumisen vuoksi poliisi neuvotteli järjestäjän kanssa kokouksen tilanteesta. Järjestäjä päätti lopulta yleisen kokouksen, koska kokousta ei enää voitu järjestää voimassa olleiden rajoitusten mukaisena.

Kokouksen jälkeisen spontaanin kulkueen sai järjestää ja sen järjestäjä noudatti aluehallintoviraston päätöstä sekä siihen liittyviä ehtoja. Helsingin poliisilaitos huolehti osaltaan sille kuuluvista velvollisuuksista. Asiassa on kuitenkin jäänyt epäselväksi se, noudattiko kulkueen järjestäjä aluehallintoviraston päätökseen sisältynyttä hygienia- ja turvallisuusvaatimusta (yskimis- ja käsihygieniasta tiedottaminen ja käsihuuhteen järjestäminen).

Yleisesti poliisitoimintayksikkö totesi, että vaikka voidaan pitää

selvänä, että poliisille kuuluu syrjinnän vastainen työ ja sellainen työ on poliisille sopivaa ja kuuluvaa, tulee poliisin silti huomioida tehtävien hoidossa asiallisuus ja puolueettomuus. Sekulaariin yhteiskuntaan sisältyy erilaisia maailmankatsomuksia, vakaumuksia ja mielipiteitä, joilla on moniäänisessä yhteiskunnassa yhtäläinen oikeus tulla kuulluksi. Poliisin tehtävänä on perus- ja ihmisoikeuksien turvaajan huolehtia siitä, että nämä äänet kuuluvat kokoontumisvapauden ja sananvapauden avulla.

Vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettelystä poliisitoimintayksikkö totesi, että perus- ja ihmisoikeudet (kuten sananvapaus) kuuluvat myös poliisimiehille. Poliisimiehen perus- ja ihmisoikeuksia rajoittavat kuitenkin virkamiehen virkavelvollisuudet, poliisimiehen käyttäytymisvelvollisuus sekä viranomaisen direktio-oikeus. Poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistään. Tässä tapauksessa poliisimiehet olivat ennen Black Lives Matter -kokouksen alkamista ja sen jälkeen suostuneet osallistujien kanssa yhteiskuviin. Poliisimiehet eivät olleet kokouksen aikana antaneet haastatteluja tai suostuneet yhteiskuviin. Kyse on muutenkin ollut poliisin päivittäiseen toimintaan liittyvistä tilanteista, joissa otettujen kuvien käyttöön poliisilla on hyvin vähäiset vaikutusmahdollisuudet. Poliisimiehet olivat toimineet poliisia ja poliisimiehiä koskevien säännösten mukaisesti asiallisesti, puolueettomasti, yhdenvertaisesti ja sovinnollisuutta edistään. Lisäksi poliisin tehtävänä on toimia turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa. Poliisitoimintayksikön mukaan vanhempien konstaapelien B:n ja C:n toiminta on ollut poliisilain ja poliisimiehiä koskevien käyttäytymisvelvollisuuksien mukaista.

2.7 Poliisihallituksen lausunto

Poliisihallitus on viitannut Helsingin poliisilaitoksen selvityksiin ja lausuntoon sekä Poliisihallituksen poliisitoimintayksikön lausuntoon.

Vanhempien konstaapelien B:n ja C:n osalta Poliisihallitus totesi, että rasmin vastainen toiminta on poliisin arvojen mukaista toimintaa viranomaisena. Lähtökohta kuitenkin on, etteivät poliisimiehet saa osallistua mielenilmauksiin virka-ajalla. Taustalla tässä on erityisesti poliisin puolueettomuusvelvoite, jonka vuoksi poliisin tulee pidättäytyä ottamasta kantaa mielenosoituksen aiheeseen, siinäkin tapauksessa, että sen katsottaisiin olevan poliisin arvojen mukainen. Luonnollisesti poliisimies voi osallistua mielenilmauksiin vapaa-ajallaan, mutta tällöinkin tulee huomioida virkamiehen ja erityisesti poliisimiehen käyttäytymisvelvoite. Lisäksi vapaa-ajalla virkapuvun käyttö on kielletty.

Kyseessä olevassa tapauksessa vaikuttaa saadun selvityksen valossa selvältä, etteivät arvostelun kohteena olevat poliisimiehet ole osallistuneet Black Lives Matter -mielenilmaukseen eivätkä toimineet muutoinkaan ohjeiden taikka lain vastaisesti. Tiedotusvälineiden ja sosiaalisen median kautta välittyneiden tietojen perusteella asiasta on kuitenkin voinut saada sellaisen kuvan, että poliisit ovat olleet mukana mielenilmauksessa, koska he ovat kantaneet käsissään Black Lives Matter -tekstillä varustettua kylttiä.

Poliisihallitus totesi olevan ensiarvoisen tärkeää, että poliisi käytännön toimissaan pyrkii kaikin keinoin turvaamaan puolueettomuutensa ja objektiivisuutensa myös siltä osin millaisen kuvan ulkopuolinen tarkkailija tilanteesta voi saada. Joskus tämä voi käytännössä tarkoittaa myös pidättäytymistä yhteisvalokuvista tai muusta tuttavallisesta kanssakäymisestä ihmisten kanssa. Lisäksi väärinkäsitysten välttämiseksi tulee haastatteluissa ja muissa julkisissa lausumissa erottaa selkeästi omat henkilökohtaiset mielipiteensä poliisina virassa annettavista lausumista, siinäkin tapauksessa, että asia sinänsä olisi poliisin arvojen mukainen ja muutoinkin kannatettava.

2.8 Sisäministeriön lausunto

Sisäministeriö yhtyi Poliisihallituksen ja Helsingin poliisilaitoksen lausuntoihin BLM-mielenosoituksen järjestelyiden ja päättämisen osalta. Se katsoi poliisin toimineen asianmukaisesti valvoen ja noudattaen voimassa olevia rajoituksia sekä samalla turvaten ja edistäen kokoontumisvapauden käyttämistä niin paljon kuin se oli mahdollista mielenosoituksen ajankohta huomioiden poikkeusolojen aikana. Samoin se yhtyi Poliisihallituksen ja Helsingin poliisilaitoksen lausuntoihin BLM-mielenosoituksen jälkeisestä spontaanista kulkueesta. Kyseinen kulkue oli rauhanomainen eikä se aiheuttanut yleiselle turvallisuudelle ja järjestykselle haasteita eikä myöskään ollut, saadun selvityksen nojalla, Etelä-Suomen aluehallintoviraston rajoitusten vastainen.

Vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettelystä sisäministeriö totesi, että poliisin eettisessä valassa jokainen poliisi lupaa kunnioittaa muun muassa jokaisen ihmisarvoa ja oikeuksia, käyttäytyä aina ja kaikissa tilanteissa poliisin arvolle sopivalla tavalla ja lisäksi toimia avoimesti ja sovinnollisuutta edistäen. BLM-mielenosoitukseen liittyvä ja Poliisihallituksen mainitsema rasmin vastustaminen on ”poliisin arvojen mukaista toimintaa viranomaisena” eikä olisi esimerkiksi vastoin myöskään poliisin eettisen valan vastaista toimintaa.

Puolueettomuus ja objektiivisuus on tärkeä osa poliisitoimintaa, mikä tarkoittaa tietynlaista pidättyvyyttä poliisin virkatoimissa annettavista lausumista (ml. esimerkiksi yhteiskuvat mielenosoituksen järjestäjien/kannattajien kanssa) väärinkäsitysten välttämiseksi. Saadun selvityksen nojalla mielenosoitusta valvoneet poliisit eivät kuitenkaan olisi aktiivisesti osallistuneet itse mielenosoitukseen.

European Code of Police Ethics -säännöstöön viitaten sisäministeriö totesi, että poliisin tulee välttää kaikkea, mikä aiheuttaa tai saattaa aiheuttaa tilanteen, jossa poliisin puolueeton ja objektiivinen viranhoito voitaisiin asettaa kyseenalaiseksi. Mikäli poliisin puolueeton ja objektiivinen viranhoito asetetaan kyseenalaiseksi, asialla saattaa olla myös muita seurauksia ja ulottuvuuksia (esimerkiksi viranomaisten maalittaminen). Sisäministeriö katsoikin, että poliisin tulisi viranhoidossa välttää kaikkea sellaista toimintaa, joka aiheuttaa tai edes saattaa aiheuttaa epäilyjä poliisin viranhoidon puolueettomuudesta ja objektiivisuudesta.

3 RATKAISU

3.1 Kokoontumisrajoitusten noudattamisen valvonta

3.1.1 Lähtökohtia

Perustuslain 13 §:n mukaan jokaisella on oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin. Tarkempia säännöksiä kokoontumisvapauden käyttämisestä annetaan lailla.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIOS) 11 artiklan mukaan

1. Jokaisella on oikeus rauhanomaiseen kokoontumis- ja yhdistymisvapauteen, mikä käsittää myös oikeuden perustaa ammattiyhdistyksiä ja liittyä niihin etujensa turvaamiseksi.

2. Näiden oikeuksien käyttämiselle ei saa asettaa muita kuin sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Tämä artikla ei estä laillisten rajoitusten asettamista asevoimiin, poliisiin tai valtionhallintoon kuuluviin nähden heidän käyttäessään näitä oikeuksia.

Perustuslain 13 §:ssä tarkoitettuja tarkempia säännöksiä ja EIOS:n tarkoittamia laissa säädettyjä rajoituksia on muun muassa kokoontumislaissa ja esimerkiksi tartuntatautilaissa (ja sen nojalla tehdyissä päätöksissä).

Kokoontumislain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädetyn kokoontumisvapauden käyttämistä sekä ohjata yleisten kokousten ja yleisötilaisuuksien järjestämistä tarpeellisilla järjestysluonteisilla säännöksillä. Lain 4 §:n mukaan julkisen vallan (siis myös poliisin) on edistettävä kokoontumisvapauden käyttämistä turvaamalla oikeus kokoontua ilman ulkopuolista häiriötä ja luomalla edellytyksiä yleisten kokousten järjestämiselle. Kokoontumislain 19 §:ssä on vielä erikseen säädetty, että

Poliisin tehtävänä on turvata kokoontumisvapauden käyttämistä. Poliisin tulee myös valvoa, että järjestäjä ja puheenjohtaja täyttävät tämän lain mukaiset velvollisuutensa, sekä ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi yleisessä kokouksessa ja yleisötilaisuudessa.

Kokoontumislain mukaan yleisen kokouksen saa järjestää täysivaltainen henkilö, yhteisö ja säätiö ja jokaisella on oikeus osallistua yleiseen kokoukseen. Järjestäjän on tehtävä ulkona yleisellä paikalla järjestettävästä yleisestä kokouksesta suullisesti tai kirjallisesti ilmoitus

kokouspaikan poliisille vähintään 24 tuntia ennen kokouksen alkamista. Myöhemminkin tehtyä ilmoitusta voidaan pitää päteväenä, jos kokouksen järjestämisestä ei aiheudu kohtuutonta haittaa yleiselle järjestykselle.

Kokoontumislain 20 §:n mukaan

Poliisi voi tarvittaessa antaa yleisen kokouksen tai yleisötilaisuuden järjestämisestä ennakolta tai tilaisuuden aikana ohjeita ja määräyksiä:

- 1) yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi;
- 2) terveyden, omaisuuden tai ympäristön vahingoittumisen estämiseksi taikka ympäristölle aiheutuvan haitan rajoittamiseksi;
- 3) sivullisten oikeuksien turvaamiseksi; sekä
- 4) liikenteen sujuvuuden turvaamiseksi.

Kokoontumislain 21 §:n mukaan

Yleisen kokouksen puheenjohtajan tai järjestäjän on keskeytettävä kokous tai määrättävä se päätymään, jos kokouksen jatkamisesta aiheutuu välitöntä vaaraa ihmisten turvallisuudelle, omaisuudelle tai ympäristölle.

Päällystöön kuuluvalla poliisilla on oikeus keskeyttää yleinen kokous tai määrätä se päätymään, jolleivät muut toimenpiteet ole osoittautuneet riittäviksi, 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa sekä silloin, kun yleistä kokousta järjestettäessä muutoin toimitaan olennaisesti lainvastaisesti.

Tartuntatautilain 58 §:n nojalla aluehallintovirastot ovat antaneet muun muassa yleisiä kokouksia koskevia kokoontumisrajoituksia esimerkiksi osallistujamääristä. Tällaisesta päätöksestä oli kyse myös kohdassa 2.1 mainitussa Etelä-Suomen aluehallintoviraston 19.5.2020 tekemässä päätöksessä, jolla yleisten kokousten osallistujamäärää oli rajoitettu: ulkotiloissa yleiseen kokoukseen oli mahdollista tietyin edellytyksin osallistua enintään 500 henkeä.

Tapahtuma-aikaan kesäkuussa 2020 ei vielä ollut voimassa tartuntatautilain 59 a § (voimassa väliaikaisesti 22.2.-30.6.2021), jossa muun muassa erikseen todetaan, että poliisi valvoo 58 §:n nojalla annettujen päätösten noudattamista yleisötilaisuuksien ja yleisten kokousten kieltämisen sekä yleisö- ja ihmismäärää ja etäisyyksien ylläpitoa koskevien velvollisuuksien ja rajoitusten osalta. Joka tapauksessa viitataan siihen, että totesin 31.12.2020 tekemässäni päätöksessä EOAK/2678/2020 seuraavaa.

”Jos yleisötilaisuudessa tai yleisessä kokouksessa ei noudateta aluehallintovirastojen koronaepidemian vuoksi

määräämiä osallistujarajoituksia, niin käsitykseni mukaan kyse on lähtökohtaisesti kokoontumislain 15 ja 22 §:ssä tarkoitettusta lainvastaisesta tilaisuuden järjestämisestä ja kyse voi myös olla tuon lain 21 §:n tarkoittamasta olennaisesta lainvastaisuudesta. Näin ollen näillä perusteilla poliisi voi puuttua yleisötilaisuuksiin ja yleisiin kokouksiin tilanteissa, joissa osallistujia on sallittua enemmän. Totean myös, että osallistumisrajoitusten rikkomiset voivat joissain tilanteissa tulla arvioitavaksi myös kokoontumislain 26 §:n nojalla rangaistavana kokoontumisrikkomuksena.

Edellä todetusta kokoontumislain näkökulmasta poliisi siis valvoo aluehallintovirastojen kokoontumisrajoituksia koskevia päätöksiä.”

Myös poliisilain yleiset säännökset tulevat sovellettaviksi. Poliisilain 1 luvun 2 §:n mukaan poliisin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista.

Kaikkea poliisitoimintaa koskevan suhteellisuusperiaatteen mukaan poliisin toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin (poliisilain 1 luvun 3 §).

Poliisilain 1 luvun 6 §:n mukaan poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen ja poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Poliisilla on myös poliisilain 1 luvun 9 §:n mukaan oikeus luopua toimenpiteestä, jos sen loppuun suorittaminen voisi johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen tavoiteltavaan päämäärään nähden.

3.1.2 Kannanotot

Poliisin toiminta ennen mielenosoitusta

Saadun selvityksen mukaan poliisin varautuminen kyseiseen mielenosoitukseen on ollut asianmukaista. Ilmoitus yleisestä kokouksesta oli tehty kahta vuorokautta ennen tapahtumaa ja poliisilaitos oli ohjeistanut järjestäjää muun muassa aluehallintoviraston kokoontumisrajoituspäätöksestä. Poliisi oli myös seurannut sosiaalista mediaa ja tehnyt tapahtumasta uhka-arviota. Minulla ei ole perusteita kyseenalaistaa poliisin selvitystä siitä, että ei ollut tullut ilmi seikkoja, jotka olisivat viitanneet tapahtumaan liittyvän merkittäviä riskejä, esimerkiksi merkittävää vastamielenosoitusta. Selvityksen mukaan sekä järjestäjälle että poliisille tuli yllätyksenä, kuinka paljon Senaatintorille kerääntyi väkeä. Se,

että tätä ei ollut osattu ennakoida, ei ole laillisuusvalvonnan näkökulmasta moitittavaa.

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella ei olekaan todettavissa, että poliisi olisi laiminlyönyt velvollisuuksiaan kyseiseen tapahtumaan valmistautumisessa. Korostan myös yleisesti, ettei poliisilla ole lain mukaan mahdollisuutta etukäteen kieltää yleistä kokousta (toisin kuin yleisötilaisuuksien kohdalla on asianlaita) tai estää sen aloittamista.

Poliisin toiminta BLM-mielenosoituksessa

Ylikomisario A on tuonut selvityksessään laajasti esiin seikkoja, joita hän otti huomioon tehdessään päätöksiä poliisin toiminnasta. Kyse on osittain sellaisista poliisitaktisista ratkaisuista, joiden arviointi ei kuulu laillisuusvalvojalle. Osin on myös hyvin vaikea jälkikäteen kirjallisessa kantelumenettelyssä punnita muiden kuin valitun toimintalinjan käytännön toteuttamiskelpoisuutta ja seurauksia. Joka tapauksessa minulla ei ole aihetta kyseenalaistaa sitä, etteikö ylikomisario A olisi huolellisesti harkinnut, mikä olisi perustelluin niistä vaihtoehdoista, jotka edellä mainittujen säännösten antaman varsin laajan harkintavallan puitteissa olivat mahdollisia. Vaikka oli selvää, että paikalla oli enemmän ihmisiä kuin kokoontumisrajoitukset olisivat sallineet, ei laki ole edellyttänyt, että poliisin olisi tullut pakkokeinoin heti alkaa estää ihmisten liikkumista tai siirtää heitä, kun oli ilmeistä, että mielenosoitukseen osallistuu enemmän kuin 500 henkeä. Kuten jo todettu, kokoontumislakikin lähtee siitä, että poliisi voi keskeyttää tai päättää yleisen kokouksen vasta, jolleivät muut toimenpiteet ole osoittautuneet riittäviksi ja että kokouksen puheenjohtajan ja järjestäjän toimenpiteet ovat ensisijaisia.

Poliisi ja kokouksen järjestäjä ovat joutuneet yllättävään tilanteeseen. Selvityksen mukaan poliisin ja järjestäjän yhteistyö näyttää sinänsä toimineen hyvin ja järjestäjä on noudattanut poliisin näkemyksiä myös siinä, että kokous on päätetty paljon suunniteltua aikaisemmin. Voidaan toki kysyä, olisiko tähän ratkaisuun tullut päätyä jo tapahtunutta nopeammin. En kuitenkaan katso olevan aihetta pyrkiä tarkemmin selvittämään tapahtumien aikajanaa – tämä olisi jälkeempäin varsin vaikeaa ja kyse on joka tapauksessa ollut tilanteesta, jossa laki jättää poliisille harkintavaltaa. Poliisilla ei ole lain mukaan toimivaltaa estää etukäteen yleistä kokousta eikä päätöksenteko näytä viipyneen huomiota herättävän pitkään.

En katsokaan olevan aihetta epäillä ylikomisario A:n ylittäneen harkintavaltansa tai käyttäneen sitä väärin kun hän mielenosoituspäivänä teki linjauspäätöksensä poliisin toiminnasta.

Kulkue Senaatintorilta

Mielenosoituksen päättämisen jälkeen osa siihen osallistuneista muodosti kulkueen. Katson käytettävissäni olevan selvityksen perusteella, ettei ole aihetta epäillä poliisin sen osalta menetelleen lainvastaisesti tai laiminlyöneen velvollisuuksiaan.

Saadun selvityksen mukaan kulkueen osallistajat olivat järjestäytyneet useiden metrien etäisyyksin ja riittävin turvavälein. Kulkueeseen osallistujien määrä ei ole varmuudella selvillä, mutta poliisilaitoksen käsityksen mukaan se oli alle 500 henkeä. Ei ole myöskään yksiselitteistä, oliko tämä ilmeisen spontaani kulkue varsinaisesti kokoontumislain alainen kokous vai ns. muu väenkokoontuminen. Kokoontumislain esitöissä (hallituksen esitys 145/1998 s. 19) todetaan, että yleisiä kokouksia olisivat myös kokoontumisvapauden käyttämiseksi järjestetyt kulkueet, kuten vappumarssit ja muut mielenosoituskulkueet ja muut kulkueet olisivat yleisötilaisuuksia. Joka tapauksessa totean, että kokoontumislain mukaisen ennakoilmoituksen tekemättä jättämistä ei lähtökohtaisesti tule pitää olennaisena lainvastaisena menettelynä ja yksinään riittävänä perusteena yleisen kokouksen - esimerkiksi mielenosoituskulkueen - päättämiseen (ks. esim. PeVM 13/1998 s.5).

Poliisihallituksen poliisitoimintayksikön lausunnossa on todettu, että aluehallintoviraston päätöksen mukaisesti yli 50 mutta enintään 500 osallistujan yleinen kokous oli mahdollista järjestää vain, jos kokousta järjestettäessä otettiin huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Terveysturvallisuuden laitoksen terveysturvallisuusohjeistus. Sen mukaan järjestäjän (sekä osallistujien) tuli huolehtia hyvästä yskimis- ja käsihygieniasta. Järjestäjän kohdalla tämä olisi poliisitoimintayksikön mukaan tarkoittanut sitä, että kulkueeseen olisi tullut järjestää käsihuuhdetta ja kertakäyttöpapereita osallistujia varten. Se, että nämä vaatimukset tuskin toteutuivat tässä selvityksen mukaan ilmeisen spontaanissa kulkueessa, ei muuta arviotani siitä, että poliisi toimi kulkueen osalta harkintavaltansa puitteissa.

Eduskuntatalon mielenosoitus 8.5.2020

Eräissä kanteluissa on katsottu, ettei poliisi ole toiminut tasapuolisesti, kun yli 3 000 hengen BLM-mielenosoituksen sallittiin jatkua, mutta 8.5.2020 pidettyyn 12 hengen mielenosoitukseen oli puututtu voimakeinoin. Ylikomisario A oli myös tuossa tapauksessa osin mukana, muun muassa hän päätti tuon mielenosoituksen päättämisestä.

Saadun selvityksen mukaan tilanteet ovat olleet kovin erilaisia, joten niiden kovin suoraviivainen vertailu ei ole erityisen mielekäästä. Joka tapauksessa totean, että kokoontumisrajoitukset olivat 8.5.2020 paljon tiukemmat ja yleiset kokoukset oli sallittu enintään 10 hengelle. Paikalla oli tuolloin yli tämän määrän, ajoin noin 20 henkeä. Ylikomisario A:n mukaan järjestäjää oli neuvottu, ohjeistettu, kehoitettu ja viimein käsketty noudattamaan kokoontumisrajoituksia useaan kertaan yli puolentoista tunnin aikana. Tästä huolimatta hän oli nimenomaisesti kieltäytynyt tottelemasta annettuja ohjeita ja käskyjä. Järjestäjällä oli ollut useita mahdollisuuksia toisin toimimiseen ja varsin pitkän ajan kuluessa. Poliisi oli yrittänyt toimia sovinnollisesti ja pakkotoimiin on turvauduttu vasta, kun muuta keinoa ei ollut käytettävissä.

Totean, että määräaikainen erikoissyöttäjä D katsoi 8.6.2020 tekemisään päätöksissä, että poliisimiehet eivät olleet ylittäneet sallitun voimakäytön rajoja vastarintaa tehneen henkilön kiinniotossa tämän

mielenosoituksen yhteydessä.

Katson, ettei käytettävissä olevan selvityksen perusteella ole aihetta epäillä poliisin ylittäneen harkintavaltaansa 8.5.2020 mielenosoituksen yhteydessä eikä varsinkaan ole mitään viitteitä siitä, että poliisi olisi toiminut jotenkin yhdenvertaisuutta loukaten verrattuna BLM-mielenosoitukseen, kuten eräät kantelijat ovat katsoneet. Ei ole aihetta epäillä, että mielenosoitusten aiheet olisivat vaikuttaneet poliisin toimintaan.

3.2 Vanhempi konstaapeli B:n ja vanhempi konstaapeli C:n menettely

3.2.1 Lähtökohtia

Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 12 §:n mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauksen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan mukaan

1. Jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta. Tämä artikla ei estä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi.

2. Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

Valtion virkamieslain 14 §:n mukaan

virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Poliisin hallinnosta annetun lain 15f §:n mukaan

poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäytävä siten, ettei hänen käyttäytymisensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Arvioitaessa poliisimiehen käyttäytymistä otetaan huomioon myös hänen asemansa ja tehtävänsä poliisihallinnossa.

Lisäksi viitataan jo edellä kohdassa 3.1.1 mainittuihin poliisilain yleisiin säännöksiin, jotka velvoittavat poliisia muun muassa kunnioittamaan perus- ja ihmisoikeuksia sekä toimimaan puolueettomasti.

3.2.2 Kannanotot

Yleistä

Sananvapaus perus- ja ihmisoikeutena kuuluu myös virkamiehille. Virkamiehen asemasta ja virkatehtävien luonteesta voi kuitenkin johtua, että hänen sananvapautensa on rajoitetumpi kuin muilla kansalaisilla. On otettava huomioon valtion virkamieslain 14 §:n 2 momentin säännös ja tässä tapauksessa erityisesti poliisin hallinnosta annettu laki, jonka mukaan poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäytävä siten, ettei hänen käyttäytymisensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon.

Eduskunnan hallintovaliokunta on todennut seuraavaa (HaVM 5/2006 s.4).

Poliisitoimen tehtävien asianmukaisen hoitamisen kannalta on tärkeää, että ihmiset kokevat poliisin rehellisenä, luottamusta herättävänä, puolueettomana ja oikeudenmukaisena ja ihmisiä tasapuolisesti kohtelevana organisaationa. Tämän vuoksi poliisimiesten tulee käyttäytyä siten, ettei luottamusta näihin perusarvoihin vaaranneta

Poliisimiehen käyttäytymisen- ja sananvapaus on rajoitetumpi virkatoiminnassa kuin yksityiselämässä. Se, mikä yksityiselämässä on sallittua (esimerkiksi osallistuminen puoluepolitiikkaan), ei voi aina tulla kyseeseen virkatoiminnassa. Virassakin toimittaessa poliisimiehen hoidettavana olevat tehtävät voivat käsitykseni mukaan niin yleisesti kuin myös yksittäisessä konkreettisessa tilanteessa edelleen kaventaa hänen sananvapauttaan. Menettely tai mielipiteen ilmaisu, joka ei yleisesti sinällään ole omiaan vaarantamaan esimerkiksi luottamusta poliisin puolueettomuuteen, voi tietyn virkatehtävän yhteydessä olla ongelmallista. Kontekstilla kuten myös poliisimiehen asemalla ja tehtävillä on siis merkitystä.

Selvyyden vuoksi totean, että esimerkiksi se, että poliisi vastustaa rasismia, ei ole lain tai poliisin velvollisuuksien vastaista, vaan nimenomaan poliisin velvollisuus. Viitataan muun muassa siihen, että Suomi on sitoutunut kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen (SopS 37/1970), jonka mukaan sopimusvaltiot tuomitsevat rotusyrjinnän ja sitoutuvat kaikkiin asianmukaisiin

keinoin viipymättä ryhtymään rotusyrjinnän poistamiseen sen kaikissa ilmenemismuodoissa sekä kaikkien rotujen välisen ymmärtämyksen edistämiseen, ja muun muassa vastustamaan kaikkea, mikä on omiaan vahvistamaan rotuerottelua.

Myös lausunnonantajat ovat todenneet rasismien (syrjintä on rikoslaissa säädetty rangaistavaksi) ja poliisiväkivallan (ymmärrettynä poliisin oikeudettomaksi voimankäytöksi) vastustaminen on varmastikin poliisin arvojen mukaista toimintaa. Tässä mielessä poliisi ei ole esimerkiksi rasismien suhteen puolueeton, vaan sitä vastaan.

Joka tapauksessa on otettava huomioon, että ei ole riittävää, että poliisin toiminta tosiasiallisesti on puolueetonta. Sen on myös ulkopuolisen tarkastelijan silmissä näytettävä siltä. Poliisitoimintaan kohdistuu sen luonteen vuoksi korostettuja puolueettomuusodotuksia. Onkin pyrittävä välttämään antamasta aihetta tulkinnoille poliisin sellaisista ennakkoasenteista, joiden voidaan tulkita ohjaavan poliisin toimintaa epäasiallisesti.

Vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettelyn arviointi

Kanteluissa ja eettisen kanavaan tehdyissä ilmoituksissa vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettelyä ei ole pidetty sopivana virantoimintuksessa olleille poliisimiehille ja erityisesti on kyseenalaistettu sen asianmukaisuus poliisilta edellytetyn puolueettomuuden kannalta. Heidän on katsottu osallistuneen ja muutoinkin ilmaisseen tukensa mielenosoitukselle, jota he olivat virkatehtävänä virkapukuisina valvomassa.

Saadun selvityksen perusteella vanhemmat konstaapelit B ja C eivät ole osallistuneet mielenosoitukseen. Kuvat heistä pitelemässä Black Lives Matter -mielenosoituskylltiä on heidän kertomansa mukaan otettu ennen mielenosoitusta ja sen päättymisen jälkeen. Selvityksen mukaan he eivät antaneet paikan päällä haastatteluja, ja lehdissä olleen haastattelun antoi vanhempi konstaapeli B seuraavana päivänä esimiehensä pyynnöstä.

Totean myös, että saadun selvityksen perusteella ei ole aihetta epäillä, että vanhemmat konstaapelit B ja C olisivat varsinaisessa mielenosoituksen valvontatehtävässään menetelleet jotenkin lainvastaisesti tai velvollisuutensa laiminlyöden. He eivät myöskään ole päättäneet poliisitoiminnasta ja esimerkiksi siitä, mihin toimenpiteisiin poliisi ryhtyi, kun paikalle kertyi ihmisiä enemmän kuin kokoontumisrajoitukset sallivat. Selvityksen mukaan kuvien ottaminen ei ole haitannut heidän virkatoimiaan. Pidän myös sinänsä hyvin mahdollisena heidän arviotaan siitä, että kuviin suostuminen on lisännyt paikalla olleiden ihmisten luottamusta suomalaiseen poliisiin ja ennalta ehkäissyt vastakkainasettelua mielenosoittajien sekä poliisin kesken.

Vanhemmat konstaapelit B ja C ovat kuitenkin olleet paikalla paitsi turvaamassa kokoontumisvapauden käyttämistä myös omalta osaltaan valvomassa, että kokouksen järjestäjä ja puheenjohtaja täyttävät lain mukaiset velvollisuutensa, ja lisäksi heidän on tarvittaessa tullut ryhtyä toimenpiteisiin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Ei ole

riittävää, että he ovat mitä ilmeisimmin sinänsä toimineet tässä tehtävässä asianmukaisesti. Poliisilta edellytetyn korostetun puolueettomuuden ja sitä kohtaan tunnettavan yleisen luottamuksen - muidenkin kuin paikalla olijoiden - kannalta on myös otettava huomioon, miten heidän menettelynsä on sen tarkoituksesta riippumatta näyttäytynyt ulkopuoliselle tarkastelijalle.

Kysymys ei ole siitä, mikä mielenosoituksen aihe oli ja kuinka yleisesti kannatettavana sitä mahdollisesti pidetään. Käsitykseni mukaan poliisin puolueettomuuskuvan kanssa ei sovi yhteen se, että mielenosoitusta valvomassa olleet poliisimiehet ovat suostuneet valokuviin pidellen mielenosoitusta varten tehtyjä kylttejä. Mielenosoitusta valvomassa olevan poliisimiehen ei tule ottaa kantaa mielenosoituksen puolesta tai sitä vastaan, vaan pysyttävä neutraalina. Vaikka poliisin velvollisuuksiin kuuluu rasmin vastustaminen, ei tämä ole oikeuttanut poliisimiehiä poikkeamaan puolueettoman valvojan roolista.

Poliisi ei sinänsä voi estää, että heistä otetaan valokuvia yleisellä paikalla, mutta erikseen suostuminen kuvattavaksi mielenosoituskylttiä pittelemässä välittää jo viestin, joka on perustellusti tulkittavissa kyseisen yksittäisen mielenosoituksen kannattamiseksi. Kyse ei siis ole siitä, etteivätkö vanhemmat konstaapelit B ja C voisi poliisimiehinä kertoa vastustavansa rasismia, vaan siitä, että he ovat tehneet sen sellaisessa tilanteessa ja tavalla, joka ei käsitykseni mukaan ole ollut sopiva ottaen huomioon heillä tuolloin hoidettavana ollut tehtävä.

Poliisi ei ole voinut vaikuttaa siihen, miten ja missä yhteydessä kuvia käytettäisiin. Mielestäni on kuitenkin ollut hyvin odotettavissa, että kuvat saavat julkisuutta ja päätyvät vähintään sosiaaliseen mediaan. Valokuvat ovat voineet perustellusti herättää - kuten kantelijoissa ovatkin herättäneet - kysymyksiä siitä, valvooko poliisi tällä tavoin ”kannattamaansa” (mielenosoituskylttien kanssa esiintyminen) mielenosoitusta yhtä tehokkaasti kuin jostain muusta, mahdollisesti vähemmän yleisesti hyväksytystä aiheesta pidettyä mielenosoitusta.

Tässä tapauksessa vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettely on kanteluissa yhdistetty siihen, että kokoontumisrajoitusten rikkomisesta huolimatta mielenosoitus on saanut jatkoa eli kärjistetysti: mielenosoituksen sallittiin jatkoa osallistujamäärästä huolimatta, koska sen aihe oli poliisin mielestä kannatettava. Vaikka edellä kohdassa 3.1.2 en ole katsonut poliisin toimineen moitittavasti, niin tällaisille epäilyille ei tulisi antaa aiheita. Poliisin tulee edistää ja turvata kokoontumisvapauden käyttämistä ja toimia mielenosoituksissa muutoinkin uskottavan puolueettomasti täysin riippumatta mielenosoituksen aiheesta. Voi myös kysyä, miltä kylttien pitelykuvat olisivat jälkikäteen vaikuttaneet, jos kyseinen mielenosoitus ei olisikaan ollut rauhanomainen tai poliisi olisi vastoin ennako-odotuksia olisi joutunut puuttumaan vastamielenosoituksiin.

Kun kuitenkin otetaan huomioon vanhempien konstaapelien B:n ja C:n tosiasiallinen menettely (he eivät ole ottaneet osaa mielenosoitukseen) ja heidän sen perusteluiksi esittämänsä seikat, pidän riittävänä, että kiinnitän vastaisen varalle heidän huomiotaan edellä esittämiini näkökohtiin heidän menettelystään kyseisen mielenosoituksen yhteydessä.

Lopuksi totean, että vanhempi konstaapeli B:n mielenosoituksen jälkeisenä päivänä antama haastattelu ei käytettävissäni oleva selvitys huomioon ottaen anna aiheita toimenpiteisiin.

4 YHTEENVETO JA TOIMENPITEET

Käytettävissäni olevan selvityksen perusteella katson, että Helsingin poliisilaitos ei ole menetellyt lainvastaisesti tai laiminlyönyt velvollisuuksiaan kyseiseen mielenosoitukseen valmistautumisessa. Poliisin toimintaa mielenosoituspäivänä johtanut ylikomisario A ei ole ylittänyt tai käyttänyt väärin hänellä ollutta harkintavaltaa, kun hän päätti poliisitoiminnan linjauksista mielenosoituspäivänä. Sekä poliisi että mielenosoituksen järjestäjä näyttävät joutuneen yllättävään tilanteeseen, kun paikalle tulikin moninkertaisesti enemmän ihmisiä kuin oli odotettu. Poliisin toimenpiteet kokouksen päättämiseksi eivät käsitykseni mukaan ole viipyneet tavalla, joka antaisi minulle laillisuusvalvojana aiheita toimenpiteisiin.

Vanhempi konstaapeli B ja vanhempi konstaapeli C ovat sekä ennen mielenosoitusta että sen jälkeen suostuneet valokuvaan mielenosoittajien kanssa pidellen heidän Black Lives Matter -kylttejään. He eivät ole osallistuneet itse mielenosoitukseen, eikä ole aiheita epäillä, että tämä menettely olisi vaikuttanut epäasiallisesti heidän toimintaansa mielenosoituksen valvonnassa.

Pidän kuitenkin heidän menettelyään poliisilta vaadittavan korostuneen puolueettomuuden ja poliisin laissa säädetyn käyttäytymisvelvoitteen kannalta ongelmallisena. He ovat virkapuvussa olleet paitsi turvaamassa kokoontumisvapauden käyttämistä nimenomaan myös valvomassa, että järjestäjä täyttää lain mukaiset velvollisuutensa ja heidän on tullut tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Riittävää ei ole ollut, että he ovat toimineet näissä tehtävissään asianmukaisesti, sillä kysymys on myös siitä, miltä heidän toimintansa on näyttänyt ulkopuolisille tarkastelijoille. Käsitykseni mukaan heidän menettelynsä on voinut perustellusti herättää kysymyksiä siitä, valvooko poliisi tällä tavoin ”kannattamaansa” mielenosoitusta yhtä tehokkaasti kuin jostain mahdollisesti vähemmän yleisesti hyväksytystä aiheesta pidettyä mielenosoitusta. Tästä näkökulmasta kysymys on siis poliisitoiminnan ulkoisesta uskottavuudesta. Kaikkia mielenosoituksia tulee käsitellä yhtäläisin periaattein niiden aiheesta riippumatta. Vaikka poliisin velvollisuuksiin kuuluu rasismien vastustaminen, ei tämä ole oikeuttanut poliisimiehiä poikkeamaan puolueettoman valvojan roolista.

Poliisilta vaaditaan sen tehtävien luonteen vuoksi korostettua puolueettomuutta. Suomessa poliisi nauttii kansainvälisesti vertaillen hyvinkin korkeaa luottamusta. Onkin tärkeää, että poliisi pitää tarkasti huolen siitä, että epäilyille puolueellisuudesta ei synny kasvualustaa. Tämä on tärkeää ei vain poliisin, vaan myös koko yhteiskunnan kannalta.

En epäile vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettelylleen esittämiä, sinänsä ymmärrettäviä perusteluja. Pidän kuitenkin heidän menettelyään edellä kohdassa 3.2.2 esittämilläni perusteilla ongelmallisena.

Saatan käsitykseni vanhempien konstaapelien B:n ja C:n menettelystä heidän tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lisäksi saatan sisäministeriön, Poliisihallituksen ja Helsingin poliisilaitoksen tietoon kohdassa 3.2.2 esittämäni näkökohdat poliisin puolueettomuuden merkityksestä ja poliisin toiminnasta mielenosoituksissa. Tässä tarkoituksessa lähetän myös niille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Vielä totean, että lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni kaikille asiasta kantelun tehneille.